

Eläkeiän sitominen elinaikaan pienentäisi työeläkemaksua ja kestävyysvajetta

Vanhuuseläkeiän sitominen elinajan odotteeseen pidentäisi työuria, alentaisi työeläkemaksua ja pienentäisi julkisen talouden kestävyysvajetta. Vanhuuseläkeiän nostaminen voidaan toteuttaa tavalla, joka ei lisää kansalaisten taloudellista eriarvoisuutta. Nämä tutkimustulokset esitetään Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen ETLAn tutkijoiden **Jukka Lassilan**, **Niku Määttäsen** ja **Tarmo Valkosen** kirjassa *Eläkeiän sitominen elinaikaan – miten käy työurien ja tulojaon?*

Tutkijat arvioivat, että vanhuuseläkeikärajojen nosto on eliniän kohotessa tavoiteltavaa kahdestakin syystä. Ensimmäinen syy on eläkkeen riittävyys. Jos eliniät pitenevät, mutta työurat eivät, elinaikakertoimen leikkaamat kuukausieläkkeet saattavat jäädä työeläkejärjestelmän tavoitteisiin nähden pieniksi. Toinen syy on työurien pituuden vaikutus valtion ja kuntien talouteen – mitä pitemmät työurat, sitä enemmän verotuloja.

Jos alin vanhuuseläkeikä sidotaan elinajan odotteeseen, kukin ikäluokka voi helpommin ennakoida oman alimman eläkeikänsä. Siksi eläkeiän sitominen on sen harkinnanvaraista nostamista parempi tapa. Tässä suhteessa eläkeiän sitomista voi verrata elinaikakertoimeen. Sekään ei ole harkinnanvarainen, vaan riippuu kuolevuuksien havaitusta alentumisesta, ja on hyvin ennakoitavissa useiden vuosien päähän.

Tutkijat arvioivat eläkeuudistusten työura- ja tulojakovaikutuksia työntarjontapäätöksiä kuvaavan elinkaarimallin avulla. Malli on tarkennettu suomalaisten tilastoaineistojen avulla. Malli huomioi koulutusryhmien ja sukupuolten väliset erot keskimääräisessä palkkakehityksessä, kuolevuudessa ja työkyvyttömyysriskissä.

Tutkimuksessa arvioidaan, että alinta vanhuuseläkeikää nostettaessa myös pääsyä työttömyysputkeen ja osa-aikaeläkkeelle tulee rajoittaa. Vaikutukset työuriin jäävät muuten vähäisiksi, sillä eläkeiän nostaminen on omiaan lisäämään työttömyysputken ja osa-aikaeläkkeen käyttöä. Tutkimuksen mukaan työttömyysputken, osa-aikaeläkkeen ja vanhuuseläkkeen alaikärajojen nostaminen esimerkiksi kahdella vuodella pidentää työuria keskimäärin noin puolella vuodella. Jos työttömyysputki ja osa-aikaeläke poistettaisiin kokonaan yhdessä vanhuuseläkeiän 2 vuoden korotuksen kanssa, työurat piteneisivät 10 kuukaudella. Työurien pitenemistä rajoittaa ennen kaikkea se, että suhteellisen suuri osa lähellä eläkeikää olevista on työkyvyttömiä.

Eläkeiän nostaminen ei aiheuta merkittäviä tulojako-ongelmia

Tulojaon kannalta eläkeiän nostaminen ei ole tutkijoiden mielestä erityisen ongelmallista, kolmesta syystä. Ensiksi, monet kaikkein huonoimmassa asemassa olevista ihmisistä ovat pitkään työkyvyttömyyseläkkeellä. Eläkeiän nostaminen ei heikennä työkyvyttömyyseläkkeitä, vaan voi päinvastoin parantaa niitä kasvattamalla ns. tulevan ajan eläkkeenosaa. Toiseksi, eläkeiän nostaminen ei heikennä työttömyysturvaa, joka on pienituloisille tärkeämpi kuin hyvätuloisille. Kolmanneksi, vanhuuseläkeikää nostettaessa on luontevaa lykätä kannustinkarttuman alkamisikää. Kannustinkarttuma hyödyttää erityisesti hyvätuloisia.

Eläkeiän nostamiseen verrattuna kuukausieläkkeiden leikkaaminen olisi tulojaon kannalta ongelmallisempaa, ainakin jos se tarkoittaa myös työkyvyttömyyseläkkeiden pienenemistä. Kuukau-

sieläkkeiden leikkaaminen myös vähentää erityisesti naisten elinkaaren aikana saamia etuuksia, sillä naiset elävät keskimäärin miehiä pidempään.

Eläkeiän nostaminen ei toki ole täysin ongelmatontakaan. Osa nykyisen vanhuuseläkeiän ylittäneistä, mutta uutta eläkeikää nuoremista päätyisi työttömiksi. Lisäksi vanhuuseläkeiän nostamisen yhteydessä ajankohtaiseksi tuleva työttömyysputken alaikärajan nostaminen heikentää erityisesti suhteellisen pienituloisten asemaa. Toisaalta työttömyysputken alaikärajan nostaminen on ainakin aikaisemmin lisännyt ikääntyneiden työllisyyttä selvästi.

Alimman vanhuuseläkeiän sijaan voidaan nostaa täyden eläkkeen ikää ja asettaa varhennusvähennys aikaisemmin eläköityville. Tällainen uudistus voi mahdollistaa tulonjakoon liittyvien näkökoh-
tien huomioimisen vieläkin paremmin. Varhennusvähennyksen ei esimerkiksi takuueläkkeen ansi-
osta tarvitse koskea kaikkein pienimpiä eläkkeitä. Merkittävä työuravaikutus edellyttää toki varsin
tuntuvaa varhennusvähennystä.

Työurat pitenevät toista vuotta

Eläkeiän elinaikaan sitomisen kokonaistaloudellisia vaikutuksia on havainnollistettu tarkastelemalla
uudistusta, jossa alin vanhuuseläkeikä jakaa aikuisena eletävän elinajan odotteen joka vuosi samas-
sa suhteessa kuin vuonna 2010. Käytännössä tämä edellyttää aluksi 10 kuukauden kiertänyt van-
huuseläkeiässä, jonka jälkeen sitä nostettaisiin noin kahdella kolmasosalla elinajan odotteen nousus-
ta (ks. kuvio 1). Samalla elinaikakerrointa lievennetään. Ilman lievennystä elinaikakerroin johtaisi
yhdessä vanhuuseläkeiän nousun kanssa korvausasteiden alenemiseen, kun elinajat pitenevät. Uu-
distuksen jälkeen työeläkejärjestelmä toimisi niin, että elinikien piteneminen nostaisi vanhuuseläke-
ikä, ja vanhuuseläkeiän nousu suurentaisi elinaikakerrointa eli pienentäisi sen kuukausieläkkeitä
leikkaavaa vaikutusta.

Eläkeiän sitomista elinaikaan ei ole kuitenkaan syytä pitää elinaikakertoimen vaihtoehtona. Elinai-
kakertoimen poistaminen kokonaan johtaisi hyvin suuriin korvausasteisiin ja heikentäisi selvästi
uudistuksen myönteisiä vaikutuksia kestävyysvajeeseen.

Kannustinkarttuma (4,5 % vuodessa) olisi mahdollista säilyttää niin, että sen alkamisikä nousisi
samaa vauhtia kuin vanhuuseläkeikä. Eläkkeen noston lykkäämisestä olisi kuitenkin tutkijoiden
mielestä parempi palkita lykkäyskorotuksella, joka kohtelisi nykyistä tasapuolisemmin eri tulomah-
dollisuudet omaavia henkilöitä. Jos eläkkeeseen oikeutettu jatkaisi työntekoa alimman vanhuuselä-
keiän jälkeen, eläkettä karttuisi 1,9 % ansioista.

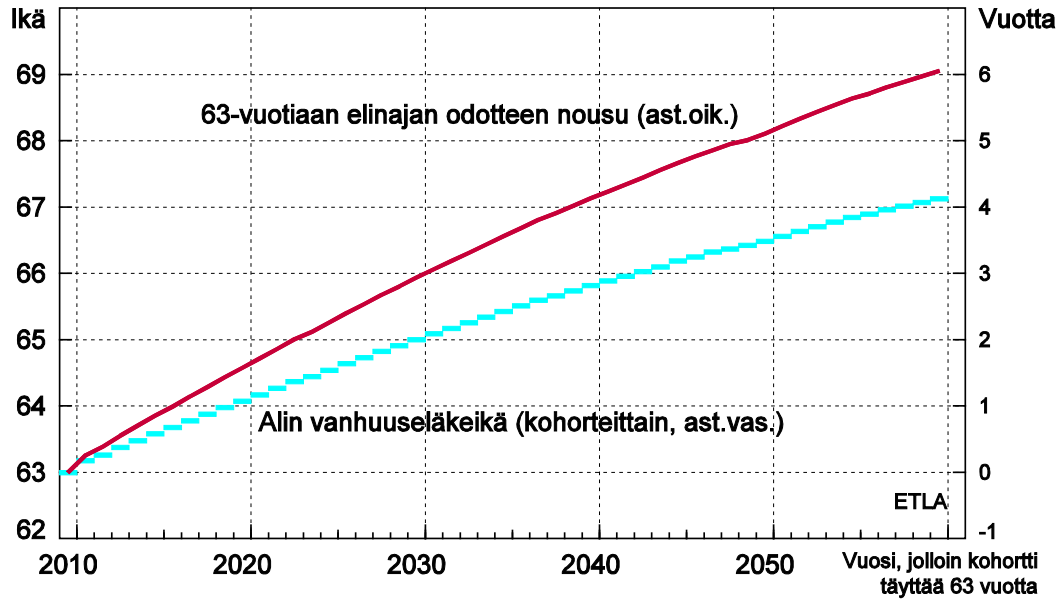
Uudistusta on verrattu perusuraan, joka on laskettu nykyisten eläkkeen määräytymistä ja eläkkeiden
rahastointia koskevien sääntöjen perusteella olettaen, että työeläkemaksut joustavat tarvittaessa.
Työurat pitenevät perusuralla ennen kaikkea väestön terveydentilan paranemisen ansiosta kahdella
vuodella vuoteen 2060 mennessä. Eläkeikäuudistus pidentäisi työuria vielä lisää.

Tutkijat arvioivat, että työurat pitenevät eläkeikäuudistuksen seurauksena vuodella ja kolmella
kuukaudella vuoteen 2060 mennessä. Työurien piteneminen lisäisi työvoiman tarjontaa, ja kasvat-
taisi valtion ja kuntien verotuloja veropohjien kasvun kautta. Koko julkisen talouden kestävyysvaje
pieneni lähes prosenttiyksikön verran.

Uudistus vähentäisi tutkijoiden arvion mukaan työeläkemenoja suhteessa palkkasummaan, ja alen-
taisi työeläkemaksua vajaan prosenttiyksikön vuodesta 2018 alkaen ja kaksi prosenttiyksikköä vuo-
teen 2050 mennessä. Tulevat eläkkeet eivät juuri muuttuisi uudistuksen vuoksi. Vaikutukset suku-
polvien väliseen tulonjakoon olisivat erittäin pieniä, kun otetaan huomioon elinkaaren aikana mak-
setut eläkemaksut ja saadut eläkkeet. Kaikki uudistuksen jälkeen työelämäänsä tulevat sukupolvet
kuitenkin hyötyisivät hieman, kun taas nykyisin työelämässä olevat ikäluokat häviäisivät vähän.

Tutkimusta ovat rahoittaneet sosiaali- ja terveysministeriö ja Eläketurvakeskus.

Kuvio 1: Aikuisiän pituuden odotteeseen sidottu alin vanhuuseläkeikä

Julkaisu

Lassila, Jukka – Määttänen, Niku – Valkonen, Tarmo: Eläkeiän sitominen elinaikaan – miten käy työurien ja tulojaon?, ETLA B 258/Eläketurvakeskuksen raportteja 05/2013.

Lisätietoja:

Jukka Lassila, puh. 609 90221, mp. 050 565 0406, jukka.lassila@etla.fi

Niku Määttänen, puh. 609 90253, mp. 041 545 6721, niku.maattanen@etla.fi

Tarmo Valkonen, puh. 609 90258, mp. 050 329 6014, tarmo.valkonen@etla.fi